

DINAMISME VITAL A
L'ANGLE SUD-OEST DEL
MONTSENY EL SEGLE XIV
(II PART)

*La Garriga, Sant Cristòfol de Monteugues,
Sant Pau de Montmany i Sant Pere de
Vallcàrcara*

JOSEP BAUCCELLS

UNS RETAULES D'HUMANITAT

L'actuació de les persones suara esmentades, que estimem evocadora dels múltiples sentiments que vibraven en els seus cors, ens permet conèixer una part del riquíssim testimoniatge de vida que teixien dia a dia, minut a minut, al marge de qualsevol consideració que nosaltres, a la distància de set-cents anys, puguem fer, ni que ens trobem animats de bones intencions. Tanmateix si, gràcies a la confrontació o l'agermanament dels indicis que trobem en les espigues amb què el segador ens ha obsequiat, som capaços d'entrellucar els sentiments que els animaven, haurem fet un pas de gegant en l'apropament de les persones i la germanor universal, des del nostre àmbit, que ens pot semblar un granet de sorra en el món. Heus aquí que, sense estirar més el producte a remolc de les nostres consideracions morals o filosòfiques, com es diu avui, sorgeixen davant nostre uns testimonis de com han viscut cada dia les generacions passades, ben arrelades al nostre terror i a les seves maneres d'entendre la vida. Ho exposarem amb senzillesa, tanta que permeti a cadascú d'extreure'n conclusions, sabedors que aquestes sempre seran aproximatives, malgrat que ens esforcem a saber per què ho van fer i com ho van fer.

La primera constatació és, sens dubte, descobrir la il·lusió que tenien perquè la seva comunitat, la seva població, la seva comarca, el seu bisbat, fos una mostra reeixida de la forma de viure i sentir del seu moment. Tenien un marc ben delineat fins a detalls ben minúsculs, que consideraven d'enorme importància –per la majoria, certament, sabedors que una minoria sempre va al seu aire i que refusa tothora emmotllar-se a les normes vigents en cada moment. És en aquesta línia que les declaracions en contra de conductes concretes tenen relleu, malgrat que hom se senti urgint a pensar en la intervenció de les passions humanes, sempre evidents i actuant.

Dit amb altres paraules, descobrirem que la vida dels clergues i dels laics no es diferenciava gaire des del punt de vista dels interessos comuns, llevat que aquells havien d'anar al davant donant exemple i els altres havien de seguir les seves petjades; entre tots, el quadre es completava. Els seglars hi tenen una bona representació, en atenció a una dada importantíssima com era que ells recollien les sensibilitats específiques del moment, mentre que als clergues els pertocava vestir millor les sensacions i adequar-les a les orientacions vigents o per decidir. Ben cert que en les pàgines següents ens referirem

a les idees que es fan presents en els documents conservats que tenen per objecte les esmentades quatre parròquies, sabedors que formen un manat del ric jardí d'idees i pensaments del moment, extrets de documents d'altres parròquies de tot el bisbat barceloní.

El que la gent sentia respecte als actes i als costums generals o particulars, pren a través dels documents objecte d'estudi un aire de realisme, demostratiu en part que les excepcions no eren ben vistes i en part que ells, en això, s'atenien a les normes establertes, que eren les que els visitadors empraven per tal de conèixer si eren ben ateses en la pràctica quotidiana. Ben mirat, les acusacions sobre els actes considerats desordenats cal veure-les en funció d'aquella voluntat d'anar tothom a l'una en el manteniment de la cosa pública, que era aquella i no pas una altra. També s'endevina que actuaven així en virtut d'un principi segons el qual la felicitat perenne de l'individu era el resultat de les seves obres. Per tant, una denúncia no tenia tant la fesomia d'un afront com la d'una invitació a l'esmena, tret que les obres de desordre tinguessin ja el caràcter d'una conducta permanent sense possibilitat de ser reconduïda. Les afirmacions dels fidels tenen relleu propi i un paper important, demostratiu de la consideració que ells tenien en la normativa eclesiàstica, la qual ben altrament col·locava els fidels en un rengle diferent al dels clergues que podríem considerar inferior, almenys en teoria.

Les deduccions precedents són vàlides i aplicables, *mutatis mutandis*, al cercle dels clergues o sacerdots, que tenien un pes important en la societat. Però a l'hora de les declaracions acostumen a tenir reservat el paper de valorar els testimoniatges presentats pels fidels abans que ells, i ja escrits als llibres de les visites pastorals.

LA VIDA AMOROSA DELS CLERGUES

Les declaracions dels laics al costat de les dels clergues, ja fos per refermar-les o per variar-les, per pròpia iniciativa, són abundoses en aquesta temàtica i omplen la major part de les actes de visites pastorals. Fan referència, naturalment, a les amistats, considerades com un desordre al marge de la normativa vigent. Ho recensionem en uns paràgrafs destinats als clergues i uns altres als seglars.

De la Garriga

En el panorama clerical de la Garriga entren en consideració diversos individus. El 1307 són citats el rector i un beneficiat. El rector, Arnau d'Àn-

gel, és acusat d'entendre's amb Elisenda, de tenir amb ella tres fills i d'anar pels carrers acompanyat d'un d'ells. Ell, acceptant-ho, acota que d'això feia ja 14 anys i que seguia ocupant-se dels fills per amor a Déu.¹⁶⁶ I el beneficiat Guillem Canyes reconegué que s'havia relacionat amb Ramona i havia tingut d'ella una prole, que en aquell moment era lactant.¹⁶⁷ També en el mateix any era acusat Guillem Rosa, servidor de Granollers, de tenir Sibil·la des de joveneta, amb descendència i resident ella a la Garriga, amb la notícia adjunta, donada a conèixer per ella, que la noia estava en curs d'esposar-se.¹⁶⁸

El 1315, és citat el monjo Guillem Riba per conviure amb Guillemza Serra i dues filles, que ja tenia quan va venir, tal com ell mateix reconeix.¹⁶⁹ També el 1315 acusen el rector de la capella de Santa Maria del Camí d'entendre's amb Elisenda i viure junts, essent difamats de dormir en un sol llit.¹⁷⁰

L'any 1336 són diverses les acusacions, admeses o refutades pels acusats. En primer lloc, el rector Guillem Pausas admet que va tenir dues proles –una filla uns cinc anys enrere– de Sibil·la, una dona que s'ha casat i viu en un altre lloc.¹⁷¹ Després, el murmuri popular acusa el beneficiat de la Garriga Arnau Regaçol d'entendre's amb Maria, la mestressa del mas Estany, de la mateixa parròquia, i de veure's sovint; ell no nega que es veiessin, però sense anar més enllà de la bona amistat.¹⁷² Així mateix, Nicolau Comes, arrendador del fruits annexos al càrrec de rector, va declarar que uns tres anys abans era fama que s'entenia amb la muller de Pere de Campins, en contra del que ell sostenia.¹⁷³ També es diu de fra Borraç Baró, rector de Santa Maria del Camí, que convivia a la casa rectoral amb Francesca, oriünda de Bigues, segons deien uns testimonis, si bé ell ho negava tot i afirmava que la dona estava prenys del seu marit. Per últim, de Tomàs Alzina, beneficiat a la capella de Torroella, corria la fama que vivia amb Guillemona en una mateixa casa, malgrat que ell ho negués tant en aquella data com en temps anterior.¹⁷⁴

En els casos de concubinat demostrat o acceptat, els actors s'acollien al penediment i a una paga en diner. En els de fama de conducta deshonesto no demostrada, el clergue involucrat tenia a mà, per quedar net públicament, el recurs de sotmetre's a un acte de reconeixement de bona conducta avalada per altres clergues, en un gest de càrrega molesta i que no agradava als companys que havien d'avaluar la declaració del suposat culpable, en un acte jurídic denominat purgació. Molt sovint i per evitar que es formés una conducta contrària al seu capteniment, pagaven una quantitat en diner sota la figura de composició.

Tenim dos exemples de penediment: Guillem Rosa, qui el 1307 paga 30 sous que ha d'abonar abans de tres setmanes i accepta una penitència, amb la subsegüent afirmació que abonarà 10 auris –una quantitat exorbitant– si

novament reincideix o visita una dona en un lloc suspecte.¹⁷⁵ Arnau d'Àngel, també el 1307, es compromet a invertir 100 sous en obres de l'església i a no rebre la dona a la rectoria ni enlloc suspecte, a més d'abonar 4 sous a l'escrivent episcopal pel document de remissió que li van estendre llavors.¹⁷⁶

També són dos els casos de purgació, ambdós el 1336. Arnau Ragaçol se sotmeté a la tercera mà del sistema de purgar, acompanyat de Guillem Pausés (Poses), rector de la Garriga; Guillem Rovira, rector de Samalús, i Romà Roure, prevere.¹⁷⁷ Nicolau Comes és purgat amb la col·laboració de Jaume Llor, domer de Llerona, Pere Gorgs, beneficiat, i Guillem Seguí, vicari de Llerona.¹⁷⁸

I hem trobat un cas de preferir una multa a la purgació: fra Borraç Baró, sotmnès a una indagació encomanada pel bisbe al jutge Arnau Mamble, va preferir el pagament de 30 sous, lliurats a Ramon Romeu, abans que passar pel sistema de la purgació.¹⁷⁹

De Sant Cristòfol de Monteugues i Sant Pere de Vallcàrcara

En el panorama clerical de Monteugues, l'arrendador del 1307, Bernat Costa, té la fama, que no es demostra, de ser amic de Guillem, del mas Església, casada, especialment en les absències sovintejades del marit d'aquesta. Uns anys després, el 1314, el rector Jaume Comes, que residia normalment a Figuerós, tenia a la Garriga com a concubina n'Artiguelona. El 1315 el mateix rector és citat per relacionar-se a la Garriga amb Guillem Aragela i sortir junts sovint, així com també, segons el rector de la Garriga, relacionar-se amb Esquirola, oriünda de Corró d'Avall, que viu junt amb la filla comuna a la rectoria de Monteugues.¹⁸⁰ El 1336, Jaume Puiggròs reconeix que dos anys abans s'entenia amb Beyara, resident al lloc Estany, i que ara només es veuen sovint, mentre un testimoni assegura que ella és casada.¹⁸¹

VIDA AMOROSA DEL LAICS

En la secció dels laics, anotem en primer lloc i de forma breu les dones citades als paràgrafs anteriors i relacionades amb clergues. N'hi ha de solteres soles –Artiguelona, Elisenda, Guillem Aragela, la mestressa del mas Estrany, Guillemona–, de solteres amb descendència –Elisenda (tres fills), Ramona (prole lactant), Sibil·la (prole), Guillem za Serra (dues filles), Esquirola de Corró d'Avall (una filla)– i de casades: Guillemona del mas Església i Francesca de Bigues (en prenys).

Sant Pere de Vallcàrcara en una fotografia del 1926

De la Garriga

Entre les altres persones laiques que se citen en les actes hi ha parelles de solters en un acte denominat fornicació pels eclesiàstics: el 1307, Pere Joan i Mateua Torre (prole), Arnau Brezó i Elisenda (prole), i en Mascaró i Elisenda Luzana;¹⁸² el 1315, Ramon Sadura i una filla de n'Aleu dez Mas (filla), en Boget i Geralda Pujada (prole), Guillem zes Fàbregues i Marquesa (prole), Viver Pla i Somina (durant vuit anys, almenys),¹⁸³ i el 1336, Bonanat de Sent Gervers i Elisenda, costurera, i Guillem Roure i Simona

Un altre grup són parelles d'un home casat en un acte d'adulteri, en la nomenclatura eclesiàstica. Així trobem, el 1307, en Ramon(?), de Llerona

amb na Garrigona,¹⁸⁴ i el 1315, Bernat d'en Tya, batlle de Montmany i Simona (fill).¹⁸⁵

O bé, quant a l'ocupació d'elles, el 1307 s'esmenta una casada (Gerald, muller d'en Marge, amb consentiment d'ell, va amb Simó Noguera i d'altres)¹⁸⁶ i una soltera: Guillemona de Guardiola, resident amb la seva germana Saura, donada, a la casa adjunta a la capella de Santa Maria del Camí. En aquest cas se citen pel nom Bernat Castella i d'altres, especialment quan la donada és fora per fer acaptes en favor de la capella, de manera que llavors hi van «els seus amants».¹⁸⁷

De Sant Cristòfol de Monteugues

Tots els citats ho foren el 1336, en la combinació de dos laics casats de la mateixa parròquia (Pere Xicola i Maria, muller de Bernat Plans) o d'ell casat i ella soltera (Ramon Planes, de Tagamanent, i Guillemona Bosc).¹⁸⁸

De Sant Pau de Montmany

Apareix el batlle Bernat d'en Tuya, enumerat al paràgraf de la Garriga.

INTERÈS PER LA COMUNITAT: FETS POSITIUS

En paral·lel amb el deure que el rector tenia, inherent al seu càrrec com a responsable principal de la marxa de la parròquia, en els seus béns, actes religiosos i conducta dels feligresos, també pertocava als parroquians vetllar perquè el rector actués d'acord amb les normatives generals i les peculiars de la població.

Pot ben dir-se que els feligresos participaven, en un grau variable, en l'execució dels deures i drets del rector i de la parròquia. Ells gaudien també d'un mandat general que podríem denominar de supervisor, en el sentit que havien de procurar que el bé de la parròquia primés sobre el dels administradors. Una bona part de dades versen sobre la Garriga, i n'hi ha d'altres sobre Monteugues i Montmany.

Veurem els exemples que es troben consignats en la documentació esmentada i que es decanten pel cantó positiu, a partir d'unes afirmacions tan contundents com brevíssimes de la bona marxa i a favor de l'actuació dels rectors, de l'absència de denúncies en un conjunt concret i d'un acord per millorar la festa de Santa Maria.

Tot bé

Aquest primer apartat revela que, com hem dit al principi, els testimonis i els parroquians sabien apreciar el bon estat de les coses i dels serveis que esperaven dels clergues, especialment del rector o domer. En tenim mostres de la Garriga i de Sant Pau de Montmany.

En aquest sentit, els testimonis de la Garriga el 1314 van fer constar en l'acta que, quant a l'estat de la parròquia, anava tot bé¹⁸⁹ i el 1336 matisaren que el servei de l'església es feia bastant bé.¹⁹⁰

Els testimonis de Sant Pau de Montmany, el 1307, digueren que tot era correcte.¹⁹¹ Mantingueren la mateixa opinió els de 1314,¹⁹² bé que amb una frase idèntica a la de la Garriga del mateix any, i per tercer cop renovaren la sentència primera els testimonis de 1336.¹⁹³

De manera semblant, té valor positiu l'absència de queixa o denúncia per la manca dels vasos sagrats més importants: un calze, unes canadelles, una creu i el sagrari. Pot ben dir-se, per tant, que les quatre parròquies n'estaven ben proveïdes.

Conveni sobre la festa de Santa Maria

En data desconeguda, testimoniada el 1307, va establir-se un acord entre el rector, els parroquians, el bisbe i l'abat de l'Estany, del qual hauria estat molt bonic poder conèixer l'abast exacte.

Però l'apuntament, ja molt breu, es troba en una part del full del llibre episcopal molt perjudicada per l'activitat dels corcs, que s'han menjat el paper fent recs en abundància, cosa que propicia la pèrdua de fragment. S'hi entrelluca que va tractar-se de la festa de Santa Maria (del 15 d'agost o l'Assumpció, segurament) i que s'hi conjugaven els drets que assistien la capella de Santa Maria del Camí, en el jorn de la seva patrona, i els de la parroquial, com també que la capella disposaria de sacerdot propi.¹⁹⁴

FETS NEGATIUS, AL MARGE DE LA COMUNITAT

Els fets que decanten la balança pel cantó negatiu són més nombrosos que els positius, i amb més detalls. Fan referència als escolans, als béns parroquials, a les capides, als llibres litúrgics, als ornaments litúrgics, a les llànties i a una picabaralla.

Escolans

En aquell període, a l'església parroquial de la Garriga –una manera de dir substituïda modernament pel simple mot *parròquia*– no funcionava prou bé el servei d'escolà. De primer, van ser els testimonis citats pel bisbe en ocasió de la visita pastoral de 1307 els que ho denunciaren. Es dolien, doncs, que el rector Arnau d'Àngel no tenia escolà nomenat i fix, tal com la normativa exigia, d'ençà de la seva entrada com a rector feia uns set anys. Ell ho va admetre i va prometre que ho esmenaria tot seguit. Al mateix temps va ser acusat que en alguna ocasió que celebrava amb altres clergues que el servien havia actuat un fill seu, al qual havia permès que fes el servei de les canades lles, amb l'agreujament de no ser tonsurat.¹⁹⁵

Al cap de set anys, el 1314, la qüestió va tornar a posar-se sobre la taula davant el visitador delegat, en el sentit, però, que actuava a la parròquia un escolà titllat de no «suficient».¹⁹⁶ Aquesta expressió revela que el jove que actuava d'escolà –un estudiant, recordem-ho, menor d'edat, d'entre set i catorze anys– o bé no tenia prou ensenyament, amb la conseqüència inoportuna de no saber llegir o de no saber de memòria les respostes dels actes religiosos, o bé no tenia prou energies físiques i no podia fer sonar les campanes de volteig (les principals), o bé no era clergue perquè no havia rebut encara la tonsura. Aquestes tres menes de defectes, denominats insuficiències, eren les principals adduïdes a les visites pastorals a tot el bisbat de Barcelona. La culpabilitat, en aquests casos, requeria sobre el rector.

Béns parroquials

En el punt de la vetlla pels béns patrimonials parroquials, anotem tres denúncies, una per defecte i les altres per excessos, en l'entendre dels denunciadors. En efecte, els testimonis del 1307 van denunciar una disminució d'ingressos per part d'Elisenda de Sau o dez Congost, que no lliurava el dret de tasca sobre un camp de propietat parroquial que ella treballava, i també retenia una quartera de forment censal i un quartà d'ordi i 7 diners, que pertanyien a la sagristia.¹⁹⁷ Els testimonis de 1314 exposaren al prelat que el rector Arnau d'Angle havia ocupat uns béns d'Arberta, dona de Guillem de Bigues, sota el pretext de la defensa del dret de terç.¹⁹⁸ I els testimonis de 1336 denunciaren l'altre excés –no prou especificat en el redactat brevíssim de l'acta pastoral– que va consistir, segons sembla, que en el moment de formalitzar una penyora el rector va avalar-la sobre uns bens, propietat de l'església, que menava una pastoreta.¹⁹⁹ Com veiem, la vetlla exercida pels testimonis va cercar l'esmena dels possibles torts comesos per qui fos, cercant el domini del bé comú.

Un cas especial, que malgrat tot podia repetir-se sovint, fa referència a haver gastat a principis d'any els ingressos d'un benefici, cosa que no tindria cap importància si continuava el mateix beneficiat, però sí en un altre supòsit. Per això el conegut rector Arnau d'Angle (escrit aquí Çelangle) va informar el delegat visitador, l'any 1314, que el benefici de Santa Maria que ostentava un monjo difunt havia liquidat en vida gairebé tots els rèdits d'aquell any i que, per tant, el successor en el benefici es trobava impedit de fer res. Afegeix, però, que malgrat tot s'havia preocupat de fer-hi celebrar algunes vegades, una resposta que denota que el nou clergue, atès que no podia viure sense ingressos, en aquells mesos no residia a la Garriga²⁰⁰ (perquè s'ocuparia d'un benefici en un altre lloc, diem nosaltres).

Completem aquest apartat amb un punt sobre béns eclesiàstics que denota la importància que havia tingut la capella de Santa Maria del Camí. A la visita de 1307 es fa constar de forma explícita que quan hi va arribar la donada Saura de Guardiola uns vint anys abans, vers el 1287, en prendre possessió de la casa va fer un inventari del que hi va trobar, que comprenia, d'acord amb la nota composada com a part de la visita pastoral de 1307, almenys 17 llits, bestiar, un parell de bous, junt amb els utensilis per llaurar, i el parament de la casa.²⁰¹

Les capides

Sobre les robes especials per a les celebracions religioses, denominades ornaments, amb què es revesteixen els oficiants, els testimonis, fent-se ressò d'un sentiment popular, reclamaren al prelat que obligués el rector i el monjo a destinar per a l'església les capides o vestidets que es posaven al final de la cerimònia del baptisme sobre els infants. Era obligatori posar-ne una de nova a cada batejat i lliurar-la tot seguit al clergue parroquial, en concret, en el cas de la Garriga, al rector o el monjo. Com que se n'acumulaven moltes anualment, la destinació que s'havia de donar a aquestes peces menudes de vestir tenia un ampli ressò en tot el bisbat. A la Garriga, la queixa anava dirigida a poder utilitzar les robes de les capides per confeccionar sobrepellissos suficients, davant una evident manca. Per això, el rector va informar el bisbe que ja n'havia fet fer tres i que uns altres estaven confeccionant-se i encara hi treballava la costurera.²⁰²

Llibres litúrgics

Sobre els llibres litúrgics que contenien els textos propis dels serveis religiosos, un conjunt de disset unitats entre uns volums més gruixuts i uns

llibrets petits amb els textos de les misses (lectures i part pròpia del celebrant) i els rituals dels sacraments, a la Garriga el 1336 va denunciar-se la falta de dos: un antifonari i un responsori²⁰³ que, respectivament, oferien els textos que s'intercalen entre els salms i conclouen els salms propis de l'ofici diví, que els clergues estaven obligats a resar diàriament des de l'ordenació de sostdiaca. Aquestes oracions, en correspondència amb el seu nom d'hores, s'havien de fer a unes hores determinades, des de bon matí fins a la nit, a l'interior de l'església, acompanyades de cant els dies de festa. Es feia amb les portes obertes, de manera que la gent ho sabia, a vegades hi assistia i apreciava que es fes així. No és d'estranyar, ans d'elogiar, que el 1336 els testimonis de Monteugues informessin el bisbe que el rector resava les hores a l'interior de casa seva, és a dir, a la rectoria, i no pas a l'església.²⁰⁴ Com que no complia la norma, s'exigí que s'hi atengués, amb la idea també que d'aquell comportament en sortia perjudicada la parròquia.

A Montmany, els testimonis de 1336 denunciaren al bisbe la falta de salteri, o llibre amb els textos dels salms, que els sacerdots necessitaven per al rés i la missa de cada dia. Era bastant extens i la seva confecció comportava un dispendi important per l'economia del moment.²⁰⁵

Ornaments litúrgics

Respecte als ornaments, són dues les notícies, centrades a la Garriga i que tracten dels sobrepellissos i d'un joc bo.

A la Garriga es donava a principis de segle una manca de sobrepellissos, de manera que els testimonis de 1307 ho denunciaren. El rector va informar el prelat que, davant la mancança, havia ordenat la confecció de sobrepellissos a una costurera, la qual ja n'havia enllestit tres i n'acabaria uns altres. Segurament s'hi va destinar la roba de les capides tal com reclamaven els fidels,²⁰⁶ com hem vist en el paràgraf sobre les capides.

També a la Garriga, però el 1336, els testimonis acusaren el rector de no tenir un vestit dominical,²⁰⁷ és a dir, el joc d'ornaments que es posa el sacerdot per a la celebració de la missa els diumenges i dies festius, que havia de ser de roba de més bona qualitat i de confecció més acurada que no pas el de cada dia. El joc constava de quatre peces: la casulla, que era la principal vestimenta, l'estola, el maniple (peça abolida actualment) i el cobrecalze (no gaire utilitzat avui dia). Es distingia de forma molt genèrica entre un vestit festiu d'alegria i un de trist, sense que aleshores s'hagués estipulat la diferenciació de colors segons l'època de l'any litúrgic o el tema del dia, com es fa actualment segons costum vigent des de fa mig mil·lenni.

Les llànties

L'interès per les esglésies, parroquials o ermites, comportava també pre-ocupar-se dels llums posats a l'interior, no tant els de mòdul general com els especials col·locats als peus de les imatges que eren objecte de devoció. Dels dos tipus corrents de materials d'il·luminació, a base de cera o d'oli, a la Garriga abundaven els segons, és a dir, els llums d'oli, propiciats pel conreu d'oliveres tradicional al terme.

Normalment les llànties cremaven unes hores –poques– cada dia o bé els diumenges i festes, a més dels dies especials de commemoració del sant al qual estaven dedicades. La parròquia atenia el compliment d'aquest horari a través del servei dels sagristans, clergues o no, que cobraven un mòdic import per exercir-lo.

Tanmateix, mal ho podia fer el sagristà menor de la Garriga si li mancava l'oli necessari, tal com van indicar els testimonis de la visita del 1314, els quals manifestaren que la mancança s'allargava ja dos anys.²⁰⁸ Ben segur que deuriem produir-se unes males collites dos anys o més seguits, que deixaren les tines buides i el servei a l'església en suspens (en consonància amb la nul·la collita de cereals el 1311, tal com consta documentalment).

Picabaralla durant una missa

De resultes de la tibantor existent entre el rector Angle i el beneficiat Guillem Canyes, posant-hi al mig la dona amb la qual el beneficiat convivia i tenia un fill lactant, va suscitar-se un enrenou curiós i escandalós alhora, que amb tot ens fa conèixer altres detalls de la vida d'aquella primera meitat del segle XIV. Primer consta que el beneficiat va confessar-se amb el rector, en un acte estimat com un error per aquest; després, mentre el beneficiat celebrava la missa, amb assistència de gent –s'anomenen Vivens Pla, Pere Rosselló i Jaume Garriga–, la dona va dir en veu alta al capellà que es fixés bé a l'hora de dir l'evangeli –el llegien en llatí– i que vigilés de no dir mentides; ell va respondre, creient que ella sabia quelcom per revelació del rector, que en avant no es confessaria més amb ell. Llavors va intervenir el rector, que també hi era present, dient que «fets vós mal qui revelats una confessió», i després va anotar-se l'observació emesa pels testimonis en el sentit que tots els presents en restaren admirats o sorpresos.²⁰⁹ Des de la nostra perspectiva atenta a descobrir la vida, res no fa que el beneficiat negués aquest aldarull. Així mateix, per l'intercanvi de paraules, no es pot pas dir que s'hagués donat la falta d'observança del sigil o silenci sacramental. En tot el bisbat en aquells cinquanta

anys es produïren esdeveniments similars, que no afecten el nucli de la reserva absoluta per part del confessor.

EL RITME POPULAR

El lleure i el comerç, els conjurs i una festa especial surten en escena gràcies a una mostra per a cada tema. Algú pot pensar que és molt poc. I ho és. Però també és important saber tres maneres de fer de tots els temps, des d'unes formes concretes peculiars, amb set-cents anys d'antiguitat.

El lleure i el comerç

El lleure té un exemple de joc, segurament de daus, a través de la presència a la Garriga, constatada el 1307, de Jaume Antigori, qui prestava diners als jugadors a raó del sistema anomenat «onze per dotze», amb què deixava onze diners i en cobrava dotze.²¹⁰ I el comerç sospitós també el reporta el mateix apuntament, en dir del mateix actor que comprava blat de forma usurària. Ambdues coses xocaven frontalment amb la normativa general, aplicada constantment, de no permetre tenir guanys quan es deixaven diners ni procurar-se guanys per sobre del que era permès. El lucre que es percebés, en aquest supòsit o en qualsevol altre de semblant, era titllat d'usura, i hom s'exposava a les penes que aital activitat comportava.

Així doncs, el doble breu apuntament que comentem permet entrar en les consideracions tant del joc, permès generalment si no hi intervenien els diners, com de l'activitat mercantil, amb un cas de compra de blat a baix preu –aprofitant la necessitat del pagès– per vendre'l a alt preu a qui fos. Són dos exemples que manifesten la voluntat d'assegurar tant com sigui possible la bona entesa entre tothom i que ningú no s'aprofités de les tendències i desgràcies dels altres en benefici propi. Es defensava per sobre de tot el sistema d'entesa, segons els mòduls coneguts i establerts llavors.

Conjurs

De les ocupacions, a més de l'art del cosir (amb una costurera que el 1307 confeccionava sobrepellissos), s'esmenta el mateix any l'activitat de Ferrera d'Englada, una veïna de Samalús que en trasllats a la Garriga aplicava als malalts que li ho demanaven unes conjuracions, si bé el prelat determina, a la vista dels detalls que li han exposat, que se servia de coses no prohibides.²¹¹

Vol dir que les paraules que ella pronunciava sobre el malalts junt amb l'aplicació d'algunes matèries, i que revestien la forma de pregària, no s'apartaven del que era correcte, no sonaven malament ni podia estimar-se que fossin blasfèmies, dos excessos que anaven molt units en aquesta mena d'atenció sanitària, tan elemental i molt estesa llavors.

Una festa especial

Finalment, tanquem les visions populars d'aquest paratge montsenyenc fent avinent que la visita d'un bisbe a les parròquies era motiu de satisfacció i de festa grossa. Sant Pere de Vallcàrcara i Sant Cristòfol de Monteugues van quedar-ne excloses, a la vista del panorama conservat en la documentació diocesana, perquè no s'hi va acostar personalment cap dels dos bisbes de la primera meitat del segle XIV.

En canvi, en tingueren ocasió una vegada Sant Pau de Montmany, el 1314, i tres la Garriga, el 1307, 1315 i 1336. Amb l'afegitó, la tercera vegada de la Garriga, que el públic va poder fer festa més grossa encara, per tal com el motiu bàsic de l'estada del bisbe a la població va comportar, a més, la presència de gent forastera: tres escolars de Granollers, acompanyats dels seus pares, familiars i algun clergue, que protagonitzaren la cerimònia de la col·lació de la tonsura,²¹² una cerimònia que allí no havien pogut veure mai ni potser la tornarien a veure. Només la coneixien els pares que havien acompanyat els seus fills a Barcelona en el moment de ser tonsurats.

Aquell dia, el dimecres 17 de desembre de 1336, segur que fou una esplèndida jornada festiva per a tots els garriguencs del moment i dels anys immediats. I possiblement també dels habitants de les parròquies veïnes de Monteugues, Vallcàrcara i Montmany, que hi acudiren amb joia per assistir a un acte ben especial i curiós.

NOTES

166. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85. Amb l'expressió «per amor a Déu» es deixa constància fefaent dels sentiments del pare que l'abocaven a tenir cura dels fills presents al seu costat, malgrat que la normativa li fixava que en tingués cura, però situats ells al costat de la mare en una residència separada i en certa manera allunyada de la seva. Podia més el sentiment paternal que la llei, en connivència real –però no teòrica– amb la gent.

167. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.

168. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.

169. ADB, VP vol. 2, foli 89.
170. ADB, VP vol. 2, foli 89.
171. ADB, VP vol. 4, foli 61v.
172. ADB, VP vol. 4, foli 61v.
173. ADB, VP vol. 4, foli 61v.
174. ADB, VP vol. 4, foli 63 i 63v.
175. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.
176. ADB, VP vol. 1 bis, foli 86.
177. ADB, VP vol. 4, foli 61v.
178. ADB, VP vol. 4, foli 62.
179. ADB, VP vol. 4, foli 63v.
180. ADB, VP vol. 2, foli 89.
181. ADB, VP vol. 4, foli 62v.
182. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85.
183. ADB, VP vol. 2, foli 89.
184. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85.
185. ADB, VP vol. 2, foli 89.
186. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85.
187. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.
188. ADB, VP vol. 4, foli 62v-63.
189. ADB, VP vol. 2, foli 31v-32.
190. ADB, VP vol. 4, foli 61v.
191. ADB, VP vol. 1 bis, foli 86.
192. ADB, VP vol. 2, foli 31v.
193. ADB, VP vol. 4, foli 63.
194. Va intervenir-hi un tal Guillem de Plan..cio, amb dues lletres al mig perdudes (ADB, VP vol. 1 bis, foli 85).
195. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85.
196. ADB, VP vol. 2, foli 31v.
197. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85.
198. No és possible donar més detalls d'aquesta operació a causa del lamentable estat de conservació del full del llibre de visites pastorals que conté l'apuntament, molt corcat i amb fragments perduts (ADB, VP vol. 1 bis, foli 85-85v).
199. ADB, VP vol. 4, foli 61v.
200. ADB, VP vol. 2, folis 31v-32.
201. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.
202. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85.
203. ADB, VP vol. 4, foli 61v.
204. ADB, VP vol. 4, foli 62v.
205. ADB, VP vol. 4, foli 63.
206. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85.

207. ADB, VP vol. 4, fol 62. No consta ni la resposta del rector ni la providència presa pel prelat, si bé calia procedir a disposar-ne ben aviat.

208. ADB, VP vol. 2, foli 31v-32.

209. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.

210. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.

211. ADB, VP vol. 1 bis, foli 85v.

212. ADB, VP vol. 4, fol 61v.